

Rolf Roos ea: 'Woorden over Wildernis, oude en nieuwe visies op de natuur'. Uitgeverij Natuurmedia. 176 pagina's. € 29,95, e-book € 6,99.

Galloway runderen in een natuurgebied in de uiterwaarden van de Waal. FOTO HH

in boek natuur

De artikelen van Bram van de Klundert, ex-WNF en tegenwoordig directeur van het Waddenfonds, bieden de meest interessante visie, ook al komen deze teksten uit een boek dat hij al in 2012 schreef.

Museale natuur

Van de Klundert tekent een recent verleden waarin ecosystemen waarvan de houdbaarheidsdatum al lang was verstreken, met intensief beheer en hoge kosten in stand werden gehouden. In deze nieuwe eeuw moet die kunstmatige, museale natuur in zijn ogen worden aangevuld met robuuste, krachtige gebieden die wat hem betreft best 'wildernis'-natuur mogen heten, maar naast duurzaam vooral ook effectief en efficiënt zijn. Die verwildering gaat niet alleen teruggang tegen, maar schept een opening naar de toekomst.

De Raad voor de Leefomgeving (Rli) heeft die visie in een advies aan staatssecretaris Dijkzema geheel omarmd, met een verwijzing naar doelmatigheid en kostenbesparing. Maar als het gaat om de ontwikkeling van 'wildernis' in Nederland, komt daar nog een belangrijke functie van die wilde natuur bij: klimaat-adaptatie.

Afgelopen jaren zijn er alleen al in het kader van het project 'Ruimte voor de Rivier' duizenden hectares landbouwgrond omgezet in robuuste natuur, waarin de rivier haar sediment afzet waarop nieuwe flora ontstaat, grote grazers elders als maaimachine fungeren, bevers dammen bouwen en grote zeearenden en kleine appelvinken hun plek hebben. In veel gebieden is al topnatuur ontstaan die weinig met 'wildernisgeloof' van doen heeft, maar een heel 'harde', economische functie heeft. Deze wilde natuur trekt niet alleen hordes recreanten aan, maar bij een hoge waterstand voorkomen deze gebieden dat de dijken overlopen naar urbaan achterland. Het toenemende belang van die bufferfunctie had in dit boekje een nieuwe visie op wildernisnatuur kunnen zijn.

Jonathan Maas toert door het land van groene bedoelingen

ekotripper

Kachel blijft aan in zuinig zorghuis

De tv de hele dag aan, kneiterfel licht omdat er anders over iedere dorpel gestruikeld wordt en de kachel op 35 omdat ze anders kou vatten: ouderen, hoe lief opa en oma ook zijn, zijn niet de meest duurzame consumenten, laten we er geen doekjes om winden. Maar geeft niet, ze hebben hard gewerkt en ons land na de oorlog heropgebouwd, we zien het energieverblindende gedrag wel door onze groene vingers.

Wij wel, Urgenda niet. Die meent dat er qua duurzaamheid ook bij zorghuizen wat te winnen valt en schreef daarom de zogeheten 'energiestrijd' uit: zestien zorghuizen die het tegen elkaar opnemen bij het besparen van energie. Laat oma zich maar warm breien op een extra dikke trui, dan kan de kachel een paar graadjes lager – zoiets?

De ekotripper, nieuwsgierig als altijd, ging eens kijken bij verpleeghuis De Die in Amsterdam-Noord, dat mee doet aan de competitie. We worden ontvangen in het kantoor van 'energy captain' Wim Rueter, dat uitkijkt op een kas in de tuin waarin tafels en zitjes opgesteld staan. Om kou lijdende bewoners daar op te laten warmen door gratis zon? "Nee", lacht Wim, "zo bar is het nog niet." Want energiestrijd of niet, de kachel gaat in De Die niet omlaag. Deze zorginstelling van Cordaan heeft voor de competitie vooral gekeken naar hoe en waar er kan worden bespaard zonder dat ouderen daar hinder van ondervinden.

De tl-verlichting in de gangen bijvoorbeeld, nog steeds behoorlijk fel, is met 50 procent gereduceerd: overal nog maar één buis per bak, in plaats van twee buizen. Rueter vertelt ons tijdens de rondleiding dat het verpleeghuis de jaarlijkse energierekening van 198.000 euro met vijftien procent wil verminderen. De grote ketel die tot voor kort 24 per dag water verwarmde, gaat nu 's nachts zeven uur uit. Er zit nog genoeg in het systeem om 's nachts warm water te kunnen tappen, dus de handen hoeven niet onder de ijskoude kraan te worden gewassen; het kunstgebit ook niet. Bij het koffiezetapparaat is nu een tijd-

Co 'Statler' van der Linden

Wim 'energy captain' Rueter

Jan 'Waldorf' Verweij

Co baalt dat zijn bedlampje niet wordt gerepareerd: 'Als ze denken dáár energie mee te besparen.'

schakelaar, want die 24 uur per dag stroom laten verbruiken slaat ook nergens op. De verlichting in het ontmoetingscentrum waar de ouderen met Johnny Jordaan meelallen, moet nog worden aangepakt: er draaien nu zestig lampen op volle toeren, met veertig procent minder hebben de ouderen ook nog prima zicht. Over de hele lengte van de ruimte zijn grote ramen en komt daglicht binnen. Onder het huis lopen niet geïsoleerde warmwaterleidingen. Een grote verbouwing staat op stapel, om die buizen te isoleren zodat er minder warmte verloren gaat en minder hard gestookt hoeft te worden.

Kortom: ingrepen waarvoor de bewoners geen centje pijn hoeven te leiden. Maar we zijn in Amsterdam-Noord en een Amsterdammer zou geen Amsterdammer zijn als die niet een stevig potje zou klagen wanneer die de kans krijgt. Want hoezo geen centje pijn? Jacob van der Linden – roepnaam Co – zijn bedlampje wordt niet meer gerepareerd, al heeft-ie honderd keer doorgegeven dat het ding het niet meer doet. "Als er nu 's nachts iets aan de hand is, heb ik geen licht", moppert hij. Schampend: "Als ze denken dáár energie mee te besparen..."

Eén grumpy old man en je hele duurzame pr gaat naar de bliksem. Energiekapitein Wim zit er niet mee, hij wil gewoon een 'eerlijk verhaal' in de krant. Zo geeft hij grif toe dat de resultaten hier nog niet zo spectaculair zijn als dat van het zorghuis dat de Energiestrijd uiteindelijk won: het Brabantse Odendaal, dat in drie maanden tijd een besparing realiseerde van zeventig euro per bewoner en 10.000 in totaal.

En eerlijk is eerlijk: Co en zijn kompaan Jan Verweij staan intern bekend als Statler en Waldorf, de mopperende muppets op het balkon. Maar zolang het 'een beetje normaal blijft' wil Co best meewerken aan energiebesparing. De tv gaat bij hem sowieso uit als er niets op is van zijn gading, de radio ook. Binnenkort verhuizen de twee naar nieuwe woningen van Cordaan. "De zusters danken de goeie God dat we oprotten", verwacht Co.

